

JURAJ PLANČIĆ, *Pariški motiv*. Bol, Galerija umjetnina »Branko Dešković«

postihu visoku grafičku razinu (T. Krizman, »Marya Delvard«, oko 1907. i »Vrtni koncert u Odeonu«, 1916; F. Angeli-Radovani, »Diogenes«, 1909; M. Cl. Crnčić, »Hrvatski svesokolski slet«, Zagreb 1906; I. Meštrović, plakat za izložbu »Meštrović – Rački«, Zagreb 1910).

U razdoblju između dva svj. ratova u oblikovanju i umnažanju plakata i nadalje se primjenjuje litografska tehnika. Za uzorke i grafička rješenja plakata rabe se kasnosecesijski i art-déco grafički predlošci i tipografija. Zagrebački zbor bio je snažan pokretač plakatne proizvodnje. I nadalje plakate rade likovni umjetnici; već spomenutima pridružuje se mlađa generacija: S. Glumac, P. Gavrančić, E. Tomašević, Z. Sertić, R. Tommaseo, V. Kirin, M. Vanka. God. 1928. osn. je u Zagrebu specijalizirana agencija za »znanstveno proučavanje reklame i umjetničku reklamnu produkciju«, pod nazivom IMAGO, a 1929. osniva se u Zagrebu atelje »TRI« (1929–41), u kojemu djeluju braća Vladimir i Zvonimir Miroslavljević i Božidar Kocmut. U grafička se rješenja uvodi i suvremenija tipografija, bliska Bauhausu. Obje su specijalizirane agencije pridonijele visokom dometu plakata u Hrvatskoj (S. Glumac, plakat za trgovinu odjeće Friedmann, 1931; P. Gavrančić, plakat za »Likere tvornice Pokorny«, Zagreb 1935). Kraće vrijeme (1929) izlazi u Zagrebu specijalizirani časopis »Reklama«, a strukovni mjesečnik »Grafička revija« znatno pridonosi obaviještenosti o tehnološkim dostignućima na području plakata i grafičke promidžbe. U tom se razdoblju pojavljuju počeci plakatnih poruka za šport, turizam i filmski program, a razvija se i p. kao sredstvo političke propagande.

Tijekom II. svj. r. plakat u Hrvatskoj ima uglavnom ulogu političke promidžbe. U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj plakate izdaje specijalizirana državna agencija IGO (Izložbeno grafički odsjek) u Zagrebu. Na često suvremenim plakatnim rješenjima pojavljuje se kao dekorativni element motiv pletera, a u oblikovanju plakatne poruke primjenjuje se i fotomontaža (A. Brilly, plakat »Slavlje Slobode«, Zagreb 1942). Plakati se tiskaju u litografskoj i ofsetnoj tehnici. S druge strane, unutar partizanskoga pokreta likovno vrednija grafička produkcija pojavljuje se tek tijekom 1943. kada se osnivaju kulturnoumjetnički odjel pri ZAVNOH-u i »Agitprop« KPH u Zvečevu. Ti su plakati izvedeni najčešće u tehnici

linoreza, a prepoznatljivi su po socrealističkoj i komunističkoj ikonografiji. Neka grafička rješenja pokazuju zavidnu grafičku razinu (N. Kečanin, p. »Slava besmrtnom Lenjinu«, Zvečevo 1943). Izrada plakata bila je najčešće povjeravana hrv. umjetnicima koji su sudjelovali u partizanskom pokretu.

Nakon 1945. u Zagrebu se osniva Odjel likovne propagande, OLIKPROP, a 1947. i Oglasni zavod Hrvatske, OZEHA. Plakatna rješenja redovito se služe tada uobičajenom socrealističkom ikonografijom. Neka grafička rješenja iz toga razdoblja pokazuju visok smisao za oblikovanje sugestivne plakatne poruke (plakati A. Maurovića za »Kongres zadrugara Hrvatske«, 1946. i za film »Barba Žvane«, 1949). Unatoč prevlasti političkoga plakata, pojavljuju se i plakati za kulturne priredbe, trgovinu, šport i turizam.

Osobitu pozornost grafičkome oblikovanju vizualnih poruka poklanja grupa »EXAT 51« u Zagrebu (1951–56), a član te grupe I. Picelj unosi u plakatnu izvedbu niz zapaženih inovacija (p. za »Salon 54« u Rijeci, 1954). I. Picelj će u idućim desetljećima ostati vodeći hrvatski grafički oblikovatelj, razvijajući estetiku čistih i tipografski privlačnih vizualnih poruka. Na području gospodarske promidžbe ističu se plakatna dostignuća M. Vulpea i F. Bisa.

Za razliku od plakata namijenjenih gospodarskoj promidžbi, plakati kulturnih manifestacija i institucija postaju pokretači nove vizualne kulture (plakati I. Picelja za Muzej za umjetnost i obrt i Galeriju suvremene umjetnosti u Zagrebu, 1960–65). Na iskustvima I. Picelja svoj specifični stil bogat razrađenom tipografijom gradi od kraja šezdesetih godina M. Arsovski (plakati za Galeriju Studentskoga centra i Teatar ITD u Zagrebu).

Zahvaljujući studijskom problematiziranju vizualnih komunikacija, te specijaliziranim izložbama primijenjene umjetnosti, Zagreb postaje središte grafičkoga oblikovanja i plakatne produkcije. Plakate rade umjetnici i profesionalni oblikovatelji (E. Murtić, M. Jevšovar, A. Pal, I. Antolčić, B. Dogan, M. Galić, A. Kuduz, S. Brčić, Z. Pavlović, B. Ljubičić, B. Bučan, D. Martinis, Ž. Borčić, N. Pepeonik, M. Ilić itd.); neki od njih dobivaju i najviša nacionalna i međunarodna priznanja (M. Arsovski, M. Ilić, B. Ljubičić, B. Bučan). Sred. 70-ih godina pojavljuje se generacija umjetnika u cijelosti posvećena grafičkom oblikovanju (D. Tomićić, I. Doroghy, N. Dogan, B. Ivandić, P. Došen), koja razvija potpuno novu ikoniku plakata utemeljenu na pop-kulturi, a plakat često nastaje kao dio cjelovite promidžbe i grafičke akcije (B. Ljubičić, serija plakata za Mediteranske igre u Splitu, 1979).

Od 1975. u Zagrebu postoji i trijenalna manifestacija ZGRAF, posvećena grafičkom oblikovanju i plakatnoj produkciji.

Tijekom agresije na Hrvatsku (1991–92) mnogobrojni su dizajneri gotovo spontano započeli promidžbene akcije s pomoću plakata. Pojedina su grafička rješenja bila dramatičan apel za mir, druga jednostavno svjedočenje (serija plakata S. Henigsmanna i M. Tudora »Documenta Croatica«, 1991–92), ili upozorenje na kulturocid (p. B. Ljubičića za »Međunarodni dan muzeja«, Zagreb 1992).

LIT.: Oblikovanje u Jugoslaviji (katalog), Ljubljana 1970. – 100 plakata iz Jugoslavije (katalog), Zagreb 1972. – R. Gotthard-Skiljan, Plakat u Hrvatskoj do 1941 (katalog), Zagreb 1975. – Ž. Košević, The Poster in Yugoslavia, The Journal of Decorative and Propaganda Arts (Miami, Florida), 1988, 10. – P. Haramija, 70 godina filmskog plakata u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1989. – S. Pavičić, Hrvatski politički plakat 1940–1950 (katalog), Zagreb 1991. – Za obranu i obnovu Hrvatske (katalog), Zagreb 1991. – P. Haramija, Stoljeće političkog plakata u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1992. – Ž. Košević, War Posters from Croatia, Affiche (Arnhem), 1993, 5. *Stojeće u priprati* Ž. Ké.

PLAKETA → MEDALJA

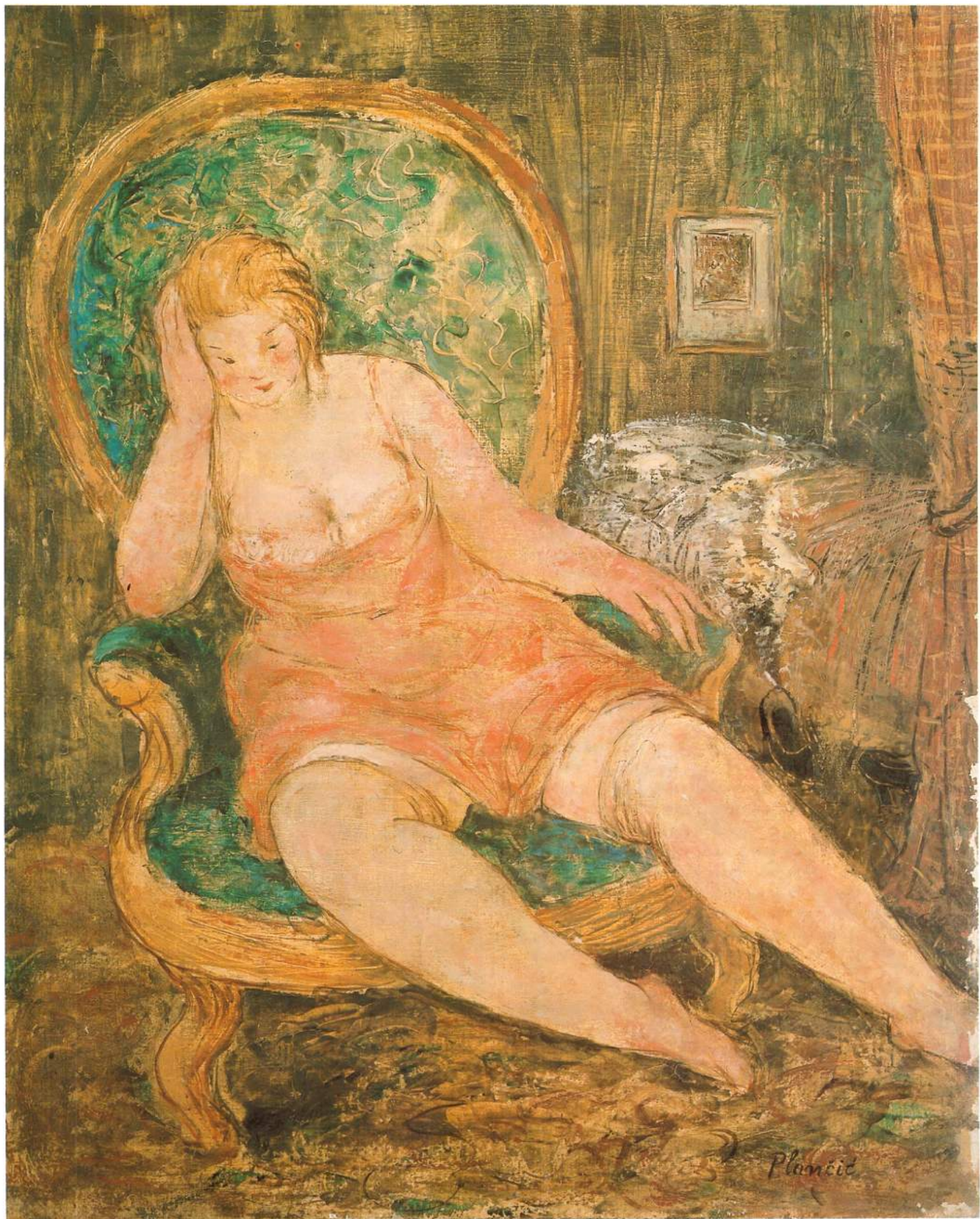
PLAMENAC, Dragan, kolekcionar, muzikolog i skladatelj (Zagreb, 8. II. 1895 – Chicago, 15. III. 1983). Poslije završena studija prava u Zagrebu, studira kompoziciju u Beču i Pragu, te muzikologiju u Parizu i Beču, gdje 1925. doktorira. Od 1939. živio u Americi. Oporučio je ostavio 1983. deset slika tal. i nizozemskih majstora Strossmayerovoj galeriji starih majstora u Zagrebu (G. F. Castiglione, P. Ph. Roos, J. B. Weenix, J. J. Horemans, J. Kamphuyss).

LIT.: V. Zlamalik, Dragan Plamenac, Izložba darovanih umjetnina (katalog), Zagreb 1986. R. He.

PLANČIĆ, Josip, kipar (Stari Grad na Hvaru, oko 1840 – ?). Studirao je na Akademiji u Veneciji kao štićenik J. J. Strossmayera, a potom radio u Rimu i Veneciji. Među prvim djelima izradio je od mramora poprsje J. Klovića (Zagreb, zgrada HAZU), poslije se posvetio keramici i porculanu. God. 1876. radio je za đakovačku katedralu plastike od terakote i fajanse. Nakon toga gube se vijesti o njemu.

PLANČIĆ, Juraj, slikar (Stari Grad na Hvaru, 22. X. 1899 – Pariz, 19. VIII. 1930). Kao bolehljivo dijete, nesposobno za napore ribarenja,

JURAJ PLANČIĆ, *U fotelji*. Zagreb, Moderna galerija

JURAJ PLANČIĆ, *Gozba*. Bol, Galerija umjetnina »Branko Dešković«

poslije osnovne škole uči brijački zanat, a potom polazi u Splitu Graditeljsko-zanatsku i umjetničku školu. God. 1919–25. studira na Akademiji u Zagrebu (F. Kovačević, Lj. Babić, J. Kljaković). God. 1926. dobiva franc. stipendiju i odlazi u Pariz. Poslije isteka stipendije ostaje u pariškom predgrađu Rosny sous Bois. Izložba u Galerie de Seine (1929) otvara mu vrata u umj. Pariz, no iscrpljen i bolestan, P. uskoro umire od tuberkuloze. Pokopan je na pariškom groblju Thiais.

Nakon završetka Akademije P. je u Starome Gradu i prve godine u Parizu naslikao desetak djela u becijevskoj maniri naglašavanja volumena skulpturalnom modelacijom. Njegove mape litografija *Stari Grad* (1925) i *Dubrovnik* (1926) pokazuju stilizaciju i strogu modelaciju koju je ponio sa zagrebačke Akademije. God. 1928. slika *Ribare u krčmi* i *Pejzaž iz Rosny sous Bois*, gdje je već zamjetljiv plošni pristup. Na slikama iz 1928–30, kada zapravo nastaje sveukupan Plančićev osobni opus, boja je nanosena naoko nemarno, a da se oblici ne bi rasplinuli, lagani namazi boje omeđeni su tankim linijama, koje odaju vješta crtača, te ponegdje prošarani grebotinama. Tako su slikane njegove mrtve prirode (*Srdjele*; *Cvijeće s mornarovom slikom*), krajolici (*Predgrađe u Parizu*; *Pariški motiv*), ženski likovi (*Ležeći akt*; *U fotelji*) i skupne kompozicije (*Procesija*; *Ljuljačka*; *Povratak s ribolova*). P. koji »ne nalikuje ni na koga«, kako je istaknula pariška kritika, primio je određene poticaje od slikara franc. rokoko, a formalne pouke od estetike fovizma (H. Matisse) te od svojih hrv. prethodnika (M. Kraljević). U nekim je slikama, premda udaljen od Zagreba, bliz (naoko suprotnim) programima »Grupe trojice« i »Zemlje«, kao što je

S. PLANIĆ, vlastita kuća s ateljeom u Kukuljevićevoj ul. u Zagrebu

blizak nastojanjima istaknutih predstavnika pariške škole, dosegnuvši tijekom svojega kratkoga slikarskog djelovanja najpoznatije domete jednih i drugih u tome razdoblju. Za života je samostalno izlagao u Starome Gradu (1923) i Parizu (1929/30), poslije smrti priređene su mu izložbe u Parizu (1931), Zagrebu (1931/32, 1960, 1968, 1996), Splitu (1931/32, 1960) i Starome Gradu (1960, 1963, 1979, 1980).

LIT.: Lj. Babić, Juraj Plančić, Književnik, 1930, 4. — Isti, Umjetnost kod Hrvata, Zagreb 1943. — G. Gamulin, Juraj Plančić, Zagreb 1953. — K. Prijatelj, Juraj Plančić (katalog), Split 1960. — M. Meštrović, Juraj Plančić, u knjizi: Od pojedinačnog općem, Zagreb 1967. — T. Maroević, Svjetlost podneblja, u knjizi: Polje mogućeg, Split 1969. — D. Horvatić, Juraj Plančić, ŽU, 1980, 29–30. — Z. Tonković, Juraj Plančić, u katalogu: Galerija Bol, Bol 1981. — V. Kušan, Juraj Plančić, u knjizi: Imago mundi, Zagreb 1982. — G. Gamulin, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, I, Zagreb 1987. — K. Prijatelj i B. Rauter Plančić, Plančić (katalog), Zagreb 1996. D. Hč. i R.

PLANIĆ, Stjepan, arhitekt i stručni pisac (Zagreb, 27. XII. 1900 – 26. XII. 1980). Završio Srednju tehničku školu u Zagrebu 1920, potom 1927–31. polazi odjel za arhitekturu na Akademiji (D. Ibler). Radi kod R. Lubynskog 1920–22, a od 1927. vodi vlastiti atelje.

God. 1930–35. član je grupe »Zemlje«, sudjeluje na njezinim izložbama i organizira problemske izložbe »Selo« i »Izgradnja periferije«. Uređuje knjigu *Problemi savremene arhitekture* (Zagreb 1932); u nizu tekstova i predavanja beskompromisno zastupa suvremenost u građevnim konstrukcijama i arhit. izrazu, povezujući ih s društveno-gospodarskim uvjetima i humanističkim zadacima arhitekture.

Premda se u prvim Planićevim djelima prepoznaju odjeci njem. ekspresionizma (projekt za Sokolski dom u Zagrebu, 1931; zgrada na Pantovčaku 5), njegova se arhitektura nastala između dva rata pretežno uklapa u struju eur. funkcionalizma.

Među Planićevim realizacijama (oko 600 projekata) brojem dominiraju obiteljske kuće, ali je ostvario i vrijedna djela u zgradama društvene namjene, stambenim kućama kao i u projektima za interpolacije i adaptacije.

Nakon više zapaženih natječajnih projekata (Klinička i Židovska bolnica u Zagrebu, 1931; Higijenski zavod u Banjoj Luci, 1931; pošta u Skoplju, 1930; Narodni dom na Sušaku, 1934), slijedi razdoblje Planićeve pune stvaralačke zrelosti. Od zgrada društvene namjene izvodi na Sljemenu Đački dom (1934), potom Tomislavov dom (1935), koji se odlikuje originalnom Y-osnovom, te Sljepački zavod u Nazorovoj ul. 53 (1940). Projektira istodobno i mnogobrojne stambene zgrade u Zagrebu, u kojima

S. PLANIĆ, zgrada Napretkove zadruge u Zagrebu

